

Bibliografia da la musica vocala retorumantscha (1661–1984)

■ Questa bibliografia è vegnida publicada il 1986 per incumbensa da la Lia rumantscha. Sin var 300 paginas preschenta l'ovra betg main che 2943 titels che porschan in maletg cumplessiv da la musica rumantscha sacrala e profana da bundant trais tschientaners. Chatta preschenta la prefaziun e l'entruidament da diever da l'ovra e cumplettescha questas infurmaziuns cun ina curta survista istorica dal chant choral rumantscha tenor l'artitgel correspondent cuntgnè in il Lexicon Istorico Retic (LIR).

Prefaziun

La «Bibliografia da la musica vocala retorumantscha (1661–1984)» è vegnida preparada da Norbert Berther sco lavur da diplom da l'Uniuin dals bibliotecaris svizzers. Ella è sco tala in'ovra independenta. Sin proposta da la Cumissiun Bibliografia retorumantscha ha la supra-

stanza da la Lia Rumantscha decida d'integrar questa lavur en il tom cumplessiv da la Bibliografia retorumantscha. Per distinguer vesavilmain las duas parts è la Bibliografia da la musica vocala retorumantscha vegnida stampada en il tom cumplessiv sin artgas levamain coloradas. Ella è dentant er cumparida sco ediziun separada per esser meglier accessibla ad in public pli vast, surtut er als dirigents da chors rumantschs.

La Bibliografia da la musica vocala retorumantscha dat ina survista da la musica vocala en rumantsch ed er – indirectamain – dal svilup dal chant en rumantsch en il decurs da passa 300 onns. L'elavuraziun dal material tenor divers criteris distinctiv ed ils registers cumplessivs pussibileschan da chattar e situar cumposiziuns e texts a moda differenziada. Sco ovra da referenza e consultaziun duess questa rimmada far bun servetsch a scienza e pratica.

I suondan – en furma levamain scursanida – ils pli impurtants puncts or da l'entruidament da diever:

Limitaziun dal material

La Bibliografia da la musica vocala retorumantscha cumpiglia las musicalas vocalas stampadas e multipligadas, cumparidas independentamain en in dals rumantschs dal Grischun dal 1661 (onn da publicaziun dal l'emprim cudesch retorumantsch cun notas) fin e cun il 1984. Ella resguarda er collecziuns ed ovras dramaticas, sco cudeschs da

chant da baselgia, meds d'instrucziun per scolinas, giesus da chant, musicals e sumegliantas, sch'ellas cuntengnan ina part considerabla da musica vocala sper tocs da text da differenta lunghezza. Collecziuns ed ovras dramaticas, en las qualas la musica vocala na dominescha betg cleramain, vegnan inditgadas tant qua sco er en la bibliografia principala. Er las publicaziuns pli veglias fin il 1800 vegnan inditgadas en tuttas duas bibliografias, perquai ch'ellas èn impurtantas per l'istorgia da la litteratura rumantscha. La medema regla pertutga las scrittiras da seria.

La gronda part da questas musicalas vocalas, en tut 2692, ch'ha pudì vegnir augmentada considerablmain cun ina circulara a tut ils cumponists e chors retorumantschs, è deponida e vegn rendida accessibla en la Biblioteca chantunala grischuna. Las ulteriuras musicalas vocalas sa chattan en las suandantas collecziuns da cudeschs publicas e privatas: Biblioteca episcopala Cuiro (204 ovras), Biblioteca romantscha dalla Claustra da Mustér (27), Chesa Planta a Samedan (15), Dicziunari Rumantsch Grischun (5), Gion Tscharner, Zernez (2), Lia rumantscha (1).

Elavuraziun dal material

Urden sistematic

Cuntrar a la bibliografia cumpletta ordinada alfabeticamain, è la musica vocala vegnida ordinada sistematicamain pervi da la survista. Da model ha servì la classificaziun da la musica vocala dal «Schweizer Buch», dentant cun in per midadas evidentas.

L'urden sistematic cumpiglia quatter partiziuns: 1. musica sacrala; 2. musica profana, 3. cudeschs da chanzuns e cudeschs da chant, 4. ovras da scena.

Las trais emprimas partiziuns èn suddivididas en chors maschadads, chors virils, chors da dunnas e d'uffants e chants ad ina vusch, ed en solos, duets e terzets. Tar quests ultims sa tracti d'ovras per singulas vuschs cun accompagnament instrumental; vuschs suletas cun chor èn registradas tar ils chors.

La noziun «musica sacrala» cumpiglia mo chanzuns cun in cuntegn cleramain religios. Fegl da notas cun chanzuns da cuntegn sacral e profan vegnan classificats sco musica profana.

La partiziun «cudeschs da chanzuns, cudeschs da chant» cumpiglia collecziuns da cuntegn divers. Qua n'è betg vegnida fatga la sutdivisiun musica sacrala e musica profana, perquai ch'ils cudeschs da chanzuns e da chant han per il solit in cuntegn maschadà. Collecziuns ch'èn in'unitad en quel re-

La publicaziun porscha ina survista impressiunanta da la musica vocala rumantscha da bundant trais tschientaners.

FOTO: PD

guard, sco p.ex. «14 chanzuns religiusas per vusch bassa» op. 14 da Gion Antoni Derungs, vegnan registradas en la partiziun 1 u 2 da la musica sacrala u profana. Tar las ovras singulas tutgan er fegl da notas cun differentas chanzuns sco er serias.

Cataloghisaziun

Cunquai che la Bibliografia da la musica vocala retorumantscha è ina part da la Bibliografia retorumantscha, hai pari inditgà da duvrar dapertut las medemas reglas da cataloghisaziun. Ellas èn vegnidadas fixadas da la cumissiun da la Lia Rumantscha e correspundan pli u main a l'«Entwurf einer neuen Katalogisierungsinstruktion für die Schweizerische Landesbibliothek» dal 1956.

Sco term ordinatur vegn duvrà il num dal cumponist en furma standardisada. Tar chanzuns anonimas, da las qualas il cumponist n'ha betg pudì vegnir eruì, u tar collecziuns daventa l'emprim pled dal titel term ordinatur; l'artitgel definit u indefinit a l'entschatta vegn surigli. En l'indicaziun da publicaziun è menziunada la chasa editura, uschenavant ch'ella è enconuscenta. Bleras chanzuns èn vegnidadas dals chors singuls sez. Sin basa da l'autopsia n'ha quai dentant betg adina pudì vegnir constatà cun segirezza. Perquai vegn renunzià a l'indicaziun dal chor en l'impressum. Percunter è la provegnientscha menziunada en in'annotaziun. Quai succeda er, sche la chasa editura è menziunada en l'impressum. L'onn che vegn surpiglià dal fegl da notas sa referecha per il pli a la data da publicaziun. El po dentant er inditgar l'onn da cumposiziun. Cunquai ch'ina distincziun n'era betg adina pussaivla e retschertgas correspundentas fissan idas memia lunsch, han ins renunzià a differenziar. Per bleras chanzuns è stada pussaivla mo ina dataziun approximativa.

La lingua dals titels vegn surpigliada directamain da las musicalias vocalas. Las annotaziuns dal redactor èn scrites en rumantsch grischun. Sco designaziun dal lieu d'archivaziun vegn inditgada la signatura da la Biblioteca chantunala. Per quellas chanzuns che na sa chattan betg en la Biblioteca chantunala vegn inditgada la scursanida da la biblioteca, nua ch'ellas èn deponidas.

Numerusas chanzuns èn enconuscentas mo da l'entschatta da lur text. Perquai hai pari necessari da far in register d'incipits. L'incipit vegn inditgà sco annotaziun tar la cataloghisaziun, quai che po er esser d'avantatg per l'identificaziun da la chanzun. Sco cumenzament da la chanzun vala l'emprim vers, sch'el è da determinar e betg memia lung. Nua ch'il titel e l'incipit èn identics, vegn renunzià a l'indicaziun da l'incipit. En il register èn dentant resguardadas tut las entschattas dals texts.

Registers

Per pudair render accessibel pli bain il material, cumpiglia l'ovra registers dals cumponists, auturs, titels ed incipits. Els renvieschan a la numeraziun successiva da la bibliografia. Il register dals auturs da texts cuntogna er translatur, editurs, redactors ed illustrators. Tar ils registers da titel e d'incipit vegnan suriglieds ils artitgels definit u indefinit en il nominativ che stattan a l'entschatta, sco en la bibliografia sezza. La scripziun da titel ed incipit sa drizza tenor la versiun originala, er sche quella na correspunda betg a l'ortografia moderna. Sch'ina chanzun ha dentant differentas scripziuns, vegn duvrada l'ortografia che vala oz cun indicaziuns correspondentas. Chanzuns translaturadas en auters idioms vegnan tractadas sco texts independents cun agens titels ed incipits.

Chant choral rumantsch (tenor LIR)

En il temp medieval tempriv è naschì il chant gregorian, in chant liturgic roman-catolic ad ina vusch e senza accompagnament instrumental. Els chors a pliras vuschs èn sa furmads generalmain pir a partir dal 14avel tschientaner. Suentar la reformaziun è l'accompagnament cantic dal servetsch divin daventà impurtant: il chant da baselgia dirigì per ina fin quatter vuschs (per il solit senza accompagnament instrumental). Ina cuntinuitad directa tranter quel ed il moviment da chors profans rumantschs è però strusch da constatar.

Il chant a capella a quatter vuschs è sa fatg valair pir en il 19avel tschientaner, l'emprim en las chanzuns (patrioticas) per chor viril, alura cun grond retard er per chor maschadà. La fundaziun da chors profans ha pretendì ina tscherta professionalitad da las chantaduras e dals chantadurs. Ella stat en connex cun las fundaziuns d'uniuns liberal-patrioticas dal 19avel tschientaner ch'han lur origin en las citads, ma ch'èn daventadas ina part impurtanta er da la cultura rurala.

La nova cultura da chant aveva surtut la mira da scolar il pievel (udida per la musica, scolaziun da la vusch, tgira da la cuminanza e.a.), ed ella vegniva undrada sco servetsch a la patria; las festas da chant e da tir èn alura daventadas (o.t. sin plaun federal) eveniments patriotics. Ils arranschaments da las chanzuns popularas (structura musicala, lunghezza dal text e.a.) mussan che las veglias chanzuns da chor n'èn betg sa svilupadas directamain da chanzuns popularas chantadas spontanamain, ma èn arrivadas en il repertori dals chors mo sur l'elavuraziun.

Il 1842 è vegnida fundada l'Uniuin svizra da chant viril, il 1852 l'Uniuin chantunala da chant dal Grischun. La concorrenza tranter chors existiva gia adina e vegniva pratigada sin ils differents stgalsims a las festas da chant. Tras l'arranschament per concorrenzas da

chant è la chanzun populara daventada ina chanzun artistica.

En il 19avel tschientaner devi quasi mo chors virils (e mo paucs chors rumantschs), malgrà che quasi mintga vitg, per exempel en l'Engiadina, aveva en ils onns 1860 in chor maschadà. Da quel temp chantavan ils chors rumantschs a festas da chant oravant tut u perfin exclusivamain chanzuns tudestgas (p.ex. il 1875 a Samedan); i mancavan anc ils poets rumantschs ch'han conferì al chant rumantsch possa literara suenter il 1890/1900 (Alfons Tuor, Giacun Hasper Muoth, Sep Muedest Nay, Flurin Camathias, Gian Fontana, Gion Cadieli, Giatgen Mitgel Uffer, Linard Biert, Gudench Barblan, Andrea Bezzola, Gian Fadri Caderas, Gian Gianet Cloetta, Peider Lansel) e valur musicala (Otto Barblan, Hans Erni, Georgius Schmid von Grüneck, Robert Cantieni, Emil Töndury). Cun agid er da cumponists tudestgs e franzos (o.t. Ignaz Heim, Carl Attenhofer, Hans Lavater, Ernst Broechein, Antoine-Elisée Cherbuliez) è la chanzun tudesta dal 19avel tschientaner sa transformada ed è daventada ina chanzun rumantscha.

Suentar il 1900 èn sa furmads la pli-part dals gronds chors virils ed ils numerus chors da dunnas sco er ils chors maschadads che recepivan immediat las chanzuns rumantschas – e quai solitamain en il stil da la romantica (tardiva). En ils onns 1970 ha inizià ina modernisaziun precauta cun ina midada dal tema e dal tun (Gion Antoni Derungs, Gion Giusep Derungs). Dapi ils onns 1990 è quella d'udir dapertut, e numerus chors (furmaziuns veglias e novas) tgriran in chant adina pli pretensius.

Ils pli vegls chors rumantschs anc existents èn il chor da la Scuola claustrala Mustér (fundà en il 16avel tschientaner), il Cor masdò Zuoz (17avel tschientaner), il Chor viril Trin (ca. 1838), il Cor maschado Andeer, il Chor viril Alpina Flem ed il Chor mischedau Trin (1848), il Chor viril baselgia Suanign (1849), il Chor viril Lantsch ed il Cor masdà Tschlin (ca. 1850), il Chor mischedau Pitasch (avant il 1852), il Chor viril Ligia Grischa (1852), il Chor viril Domat ed il Cor masdà Scuol (1867), il Cor masdò Samedan (1868), il Chor viril Salouf (1872), il Chor viril Casti (1874) ed il Chor viril Lags (1875).

La preschentaaziun:

Norbert Berther, en collavuraziun cun Ines Gartmann: Bibliografia da la musica vocala retorumantscha (1661–1984). Cuiro 1986.

Dapli infurmaziuns:

chatta.ch/?hiid=543
www.chatta.ch

227	
2852	Cudisch d'uffezi contenen igl uffezi de Nossadonna, viaspras e cumplet, igl uffezi de morts cun entginas melodias chorales ed oraziuns. Nova [15.] ed. rev. (da Gion Cahannes. [14. ed.]) Gion, Moriz Maggi, 1907. – 13 cm. VIII, 528 p. 2 tabl. notas. Aa 566 Insiquants exemplars han 573 p. – 13. ed. – nr. 2913 a.
2853	Cudisch d'uffezi contenen igl uffezi de Nossadonna, viaspras... cun entginas melodias chorales ed oraziuns. Nova [15. ed.] rev. (da Gion Cahannes. Gion, Moriz Maggi, 1914. – 13 cm. VIII, 544 p. 1 tabl. notas. Aa 582
2853a	Cudisch d'uffezi contenen igl uffezi de Nossadonna, viaspras e cumplet, igl uffezi de morts... Nova [16.] ed. rev. da Gion Cahannes. Gion, Maggi, 1920. – 14 cm. VII, 534 p. ill. notas. M
2854	Cudisch d'uffezi cuntene igl uffezi de Nossadonna, viaspras e cumplet, igl uffezi de morts cun melodias chorales ed oraziuns. Nova [17.] ed. rev. da Gion Cahannes. Gion, M. Maggi, 1932. – 15 cm. VIII, 592 p. 1 tabl. notas. Aa 531
2855	Cudisch d'uffezi cuntene igl uffezi de Nossadonna, viaspras e cumplet, igl uffezi de morts cun melodias chorales ed oraziuns. Nova [18.] ed. rev. da Gion Cahannes. (Part musicala red. da Aluis Simonet.) Gion, Stamp. Moriz Maggi, 1940. – 15 cm. VIII, 530, 86 p. 1 tabl. notas. Aa 618
2856	Cudisch d'uffezi cuntene igl uffezi de Nossadonna, viaspras e cumplet, igl uffezi de morts, cun melodias chorales ed oraziuns. Nova [19.] ed. rev. (da Gion Cahannes. Part musicala red. da Aluis Simonet.) Gion, Maggi, 1958. – 14 cm. 544, 86 p. notas. M
Dalbert, Anny – Roth-Dalbert, Anny.	
2857	Derungs, Gion Antoni. La Consolaziun dell'olma devoziusa. Accompagnament per orgla, harmonium ni clavazin da G' A' D'. Text elegius da Gieri Cadruvi. [Cuiro, Ed. dil cumponist.] 1967. – 21x30 cm. IV, 58 fl. notas. fotocopia. Ag 906/74
2858	Dolf, Tumasch. 25 canzuns per la giuventegna romantscha. Cuiro, Stamp. Leuenberger & Gradolf, 1930. – 21 cm. 36 p. notas. Ab 578/11
2859	Dolf, Tumasch. 60 canzuns per la giuventegna romantscha. [2. ed. augm.] Cuiro, (Remania.) 1967. – 21 cm. VI, 73 p. notas. Ag 72/12 1. ed. – nr. 2858.
2860	Erni, Hjonj. La rosetta. 10 canzinettas a 2 vuschs per la giuventegna romantscha. Cuiro, Stamp. Frars Casanova, 1890. – 19 cm. II, 10 p. notas. Ab 367/53
2861	Faschichel de prova per in niev cudisch de canzuns per las scolas romantschas dil Grischun. [Cuiro.] Departement d'educaziun, 1936. – 24 cm. 6 p. notas. Prov. Chor mischedau Ruzen. Ag 906/169
2862	La Filomela. Publ. da l'Uniuin dals Grischs. [Schlarigna.] – 19 cm. 31. notas. 1. Chanzuns e chanzinettas d'Engiadina. [1937.] – 20 p. 2. Chanzuns e chanzinettas d'Engiadina. [1939.] – 24 p. 3. Chanzuns ladinas per oer mask. [1944.] – 31 p.
2863	Fischer, Carli. Accompagnament d'orgla u harmonium tier las canzuns ecclesiasticas della Cecilia. Uetikon a/Zchsee, 1917. – 31 cm. 48 p. notas. Ab 805/3 Cecilia – nr. 2827.

Pagina d'exempel or da la part «Cudeschs da chanzuns e cudeschs da chant».

FOTO: MAD